

Det konventionelle landbrug kan ikke fortsætte – løsningen ligger gemt 60 år tilbage

Vi er gået fra 1960'ernes velfungerende økologiske landbrug til nutidens forgældede og forurenende konventionelle landbrug. Vi skal gå mere radikalt til værks end en CO₂-afgift for at løse problemerne

Information. Debat. 21. oktober 2023

Sten Melson, civilingeniør

Der er et stigende politisk pres for at lægge en CO₂-afgift på landbruget, selv langt ind i Venstres rækker. Det virker da også logisk og retfærdigt, at landbruget skal bære sin del af byrderne ved den grønne omstilling.

Men inden enighed manifesterer sig i konkret handling, er det en god idé at søge svar på de spørgsmål, der ikke bliver besvaret ved at indføre en CO₂-afgift: Hvad er problemet og årsagen til, at landbruget er en trussel for den grønne omstilling? Og hvis en CO₂-afgift ikke er løsningen, hvad gør vi så?

Problemet er, at landbruget udleder store mængder af drivhusgasser til atmosfæren. Men også at landbruget forurener grundvandet, udpiner jorden, ødelægger vores vandmiljøer og undergraver biodiversiteten. Det kan en CO₂-afgift ikke løse alene.

Før 1960 var hele landbruget økologisk

Årsagen til problemet er det industrialiserede og kemikaliebaserede landbrug; det såkaldte konventionelle landbrug. Indtil 1960 var hele landbruget økologisk. Der fandtes hverken kunstgødning, pesticider, plantehormoner, penicillin og de øvrige kemikalier, der anvendes i enorme mængder i dag.

Dengang forvaltedes jorden af 200.000 landmænd mod 11.000 i dag. Troen på stordrift og industrialisering har drevet udviklingen af det konventionelle landbrug, men det er – trods enorm landbrugsstøtte fra EU – dybt forgældet. Det konventionelle landbrug har satset ensidigt på animalsk produktion, men indtjeningen på animalsk produktion er marginal og stærkt afhængig af internationale konjunkturer. Værdien af landbrugseksporten i Holland, der har nogenlunde samme landbrugsareal som Danmark, er syv gange større end den danske, fordi de i tide har skruet ned for dyreholdet og dyrker blandt andet grøntsager og blomster, der har en højere markedsværdi.

Så vil en CO₂-afgift løse problemet? Det korte svar er nej.

En CO₂-afgift vil forringe rentabiliteten i et landbrug, der allerede har store problemer med at løbe rundt. En CO₂-afgift vil med stor sandsynlighed trække en stribe af konkurser i sit kølvand. Gårdene vil blive opkøbt af udenlandske kapitalfonde til spotpris og lagt sammen til endnu større brug. Det vil gøre den nødvendige regulering af landbruget endnu vanskeligere.

I stedet bør vi erkende, at det konventionelle landbrug ikke har nogen fremtid.

Økologisk dyrkede marker og færre husdyr

Der findes ikke og kommer ingen teknologiske løsninger, der kan forhindre drivhusgasudledning helt, forhindre nedsivning af kemikalier til grundvandet, forhindre udvaskning af næringsstoffer og kemikalier til vores vandmiljøer og genoprette biodiversiteten med det konventionelle landbrug. Vi har arbejdet os ind i en blindgyde. Der er ingen vej frem. Vores eneste valg er at ændre landbruget fundamentalt.

Et nemt sted at starte er at gøre det obligatorisk, at al jord i Danmark skal dyrkes økologisk. Det vil have en pris, men den vil være langt lavere end prisen for de ødelæggelser, en fortsættelse af det konventionelle landbrug vil afstedkomme.

Det vil på sigt løse problemet med grundvandet og vandmiljøet, men det løser ikke problemet med drivhusgasser, som stammer fra husdyr. For at løse det problem er vi nødt til at reducere vores husdyrhold dramatisk.

Vi kan lade os inspirere af forholdene før 1960, hvor husdyrholdet var bestemt af behovet for gødning på markerne. I trevangsskiftet lå markerne brak og blev brugt til græsning for husdyrene hvert tredje år. Noget sådant vil ikke fungere med storbrug på hundredvis af hektar, som de fleste storlandbrug har i dag, men forudsætter, at vi vender tilbage til familiebrugene på 12-40 hektar.

Fremtidens landbrug skal have et balanceret husdyrhold, men den primære produktion skal være føde til mennesker, ikke dyrefoder, kød og mælkeprodukter.

Den mest presserende opgave i dag er at fastlægge rammerne for fremtidens landbrug. Vi kan se konturerne af fremtidens landbrug, men hvordan kommer vi derhen? Vi har brugt 60 år på at nedlægge et velfungerende økologisk landbrug baseret på familiebrug og erstatte det med nutidens konventionelle landbrug. Transformationen tilbage må nødvendigvis også tage lang tid, men vi har ikke 60 år til det.

Staten bør opkøbe landbrug fremfor udenlandske kapitalfonde

Den mest skånsomme måde at forhindre storlandbrug og værne om de mindre landbrug på vil være at sælge på de landbrug, der sættes til salg på grund af konkurs eller generationsskifte.

Da unge landmænd typisk ikke kan rejse kapital nok til at købe, og da de store brug skal deles op i familiebrug på 12-40 hektar, er staten nødt til at træde ind.

Det kunne være via en landbrugsfond med det formål at opkøbe landbrug, opdele dem i familiebrug og i første omgang forpagte dem ud til unge landmænd med krav om økologisk drift og et balanceret husdyrhold. Når de har nået en stabil, sund økonomi, kan brugene overdrages på fordelagtige vilkår til forpagterne eller til andelsforeninger, hvor borgere i nærområdet kan investere i andele, så ejerskabet på denne måde spredes til gavn for lokalsamfundet.

Afviklingen af storbrugene rummer to problemer: Dels er der en masse maskineri og bygninger, der skal afskrives og afvikles, dels skal der i fornødent omfang bygges nye bygninger og indkøbes maskineri til de udstykkede gårde. Dette kan landbrugsfonden også tage sig af, idet der kan indføres en skrotningsordning i lighed med den støtte, fiskerierhvervet får med jævne mellemrum til ophugning af fiskefartøjer. En del maskineri fra storbrugene vil kunne genanvendes på de udstykkede gårde, andet kan sælges. Om storbrugenes avlsbygninger kan bruges til alternative formål eller skal nedrives, må komme an på en individuel vurdering.

Siden 2015 har udenlandske kapitalfonde kunnet opkøbe, eje og drive danske landbrug. De har accelereret udviklingen mod storbrug ved at opkøbe jord fra naboejendomme til de

ejendomme, de allerede ejer. Denne mulighed må stoppes igen, da samfundet ikke har nogen interesse i, at statens landbrugsfond skal konkurrere med udenlandske kapitalfonde.

Det er en nødvendig, men dyr opgave

Den vej, der er skitseret i denne kronik, kan synes vanskelig at betræde, men hvad er alternativet?

Det konventionelle landbrug kan ikke fortsætte. Hvis det skulle betale for de ødelæggelser, det afstedkommer, ville det gå fallit straks.

Samfundet kan ikke fortsætte med at se stiltiende til, mens landbruget ødelægger vores grundvand, agerjord og vandmiljøer, samtidig med at det er ansvarligt for en tredjedel af Danmarks samlede udledning af drivhusgasser. Vi er nødt til at stoppe det, men det er en enorm opgave, og det bliver rigtig dyrt.

En CO₂-afgift vil være at trække tæppet væk under hele landbruget. Massekonkurser vil være en katastrofe for samfundet og en unødigt selvskabt plage. Det er ikke den vej, vi skal gå. Men vi skal heller ikke gøre ingenting.

Lad os lægge landbrugets fremtid i faste rammer og lægge en plan for tempoet i transformationen. Indtil alle brug er omlagt, må vi holde hånden under de konventionelle brug. Herved vil slagterier og mejerier også have muligheden for en langsom nedskalering af deres kapacitet. Den arbejdskraft, der herved frigøres, kan nemt opsuges i det omlagte landbrug.